

Raad voor de
rechtspraak

Aan de Minister voor
Rechtsbescherming en de
Staatssecretaris voor Volksgezondheid,
Welzijn en Sport
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Afdeling Strategie

bezoekadres
Kneuterdijk 1
2514 EM Den Haag

correspondentieadres
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

datum 30 juni 2021
contactpersoon T.C. Kersten
onderwerp Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

t (088) 3610000
f (088) 3610022
www.rechtspraak.nl

Geachte heren Dekker en Blokhuis,

Op de site internetconsultatie.nl van de rijksoverheid is op 26 april jl. het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming gepubliceerd, met de mogelijkheid tot het geven van een reactie. De Raad voor de rechtspraak (de 'Raad') maakt graag van deze gelegenheid gebruik. Hieronder treft u het advies van de Raad aan, met de kanttekening dat het Toekomstscenario zo omvangrijk en op veel punten nog niet concreet is, dat het niet mogelijk is er in dit stadium en detail op in te gaan. De Raad beperkt zich daarom tot een reactie op hoofdlijnen. Op een later moment, als het scenario verder is uitgewerkt en mogelijk tot een wetsvoorstel heeft geleid, kan nader op de voorstellen worden ingegaan.

- **Algemeen**

Het huidige systeem van jeugdbescherming kent een groot aantal knelpunten. Het is dus goed dat er een herbezinning is op het functioneren van het systeem. Dit neemt niet weg dat de Raad zich afvraagt waarom gekozen wordt voor een nieuw stelsel. Het huidige jeugdstelsel is nog relatief nieuw. De transitie van de jeugdzorg dateert van 1 januari 2015. Waarom wordt niet geprobeerd de angels uit het huidige systeem te halen? Deze nieuwe plannen gaan opnieuw veel tijd, energie en geld kosten, terwijl met een goede analyse van de problemen wellicht oplossingen kunnen worden gevonden die niet zo ingrijpend zijn. Dan zou op een aantal fronten sneller al voor veel meer kinderen en gezinnen resultaat geboekt kunnen worden.

Het Toekomstscenario besteedt veel aandacht aan het belang van preventie. De Raad onderschrijft dit streven en ziet het belang van het zo vroeg mogelijk inzetten van hulp. Ook de benadering dat problemen van een kind bij het opgroeien niet los gezien kunnen worden van de uitdagingen en problemen die de overige gezinsleden ervaren, deelt de Raad. Als een beter beeld van ouders en hun opvoedmogelijkheden kan worden verkregen, kan ook eerder hulpverlening worden ingezet. Onderzoek naar de mogelijkheden voor afdwingbare hulp voor ouders, zoals beschreven in het scenario, is dan ook zeker zinvol.

- **Huidige knelpunten**

Raad voor de
rechtspraak

datum 30 juni 2021
pagina 2 van 5

Een groot knelpunt binnen het huidige systeem zijn de lange wachtlijsten. Bestendigheid, continuïteit en beschikbaarheid van de juiste hulp zijn in de jeugdpraktijk essentieel. Het bestaan van wachtlijsten lost men niet op door alleen het systeem te veranderen, zie ook de recente publicaties van onder meer het Verwey-Jonker Instituut (rapport 'Eigenwijs transformeren', april 2021) en de SER ('Jeugdzorg: van systemen naar mensen', mei 2021).

Een ander groot knelpunt is het tekort aan (gekwalficeerde) medewerkers en het ontbreken van beschikbare hulp en diagnostiek. Kinderrechters vinden het noodzakelijk dat medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming en van gecertificeerde instellingen (GI's) over voldoende tijd en deskundigheid beschikken om aan een goede (conflict)diagnose te kunnen doen en om de doelstellingen te kunnen formuleren waaraan dient te worden voldaan om de ontwikkelingsbedreiging van een kind te kunnen opheffen. Daarover moeten zij deskundig kunnen rapporteren en zij moeten de juiste hulp kunnen inzetten voor het kind en het gezin. Verwezen zij in dit verband naar het lezenswaardige artikel van Ido Weijers in het Nederlands Juristenblad van 21 juni 2021.

Het uitgangspunt dat één vast gezicht is betrokken bij het gezin is een mooi uitgangspunt en voor de (vaak kwetsbare) gezinnen eigenlijk onmisbaar. De Raad vraagt zich wel af hoe realistisch dit is. Dat gezinnen nu met veel gezichten te maken hebben, komt onder meer door het grote personeelsverloop. Zou dat in een ander stelsel anders zijn? Het zou goed zijn te investeren in goede arbeidscondities voor de medewerkers, zodat het personeelsverloop stopt of in ieder geval vermindert. Tegelijkertijd is het, als er sprake is van multi-problematiek binnen een gezin, onvermijdelijk dat hulpverleners met verschillende expertise bij een gezin betrokken zijn. Het uitgangspunt van één vast gezicht is dus zeker iets om na te streven, maar zal niet altijd mogelijk zijn.

- **Gezinsgerichte aanpak door rechters: combinatie van rechtsgebieden**

In de professionele standaarden voor de behandeling van familie- en jeugdzaken door de rechter is als uitgangspunt 'één gezin, één rechter' opgenomen. Dit is wat de Raad betreft een belangrijke doelstelling. De Raad vraagt zich af of dit uitgangspunt bij de opstellers van het Toekomstscenario bekend is, gelet op de aanbeveling om tot een gezinsgerichte aanpak en hybride vorm van rechtspleging te komen. Gedachte hierachter is dat de rechter door het combineren van straf-, bestuursrechtelijke en civiele zaken in staat zal zijn te kijken naar de meeste geschikte interventies binnen een gezin. Hoewel de Raad een integrale behandeling van zaken onderschrijft, bestaan er bij de Raad twijfels over de haalbaarheid én wenselijkheid van 'één gezin, één rechter' voor alle zaken, om de volgende redenen.

De combinatie familierechtelijke zaken met civielrechtelijke jeugdzaken is in de praktijk wel te realiseren, als de zaken tegelijk bij de rechtbank lopen tenminste, hetgeen lang niet altijd het geval is. Dit geldt ook voor de combinatie civielrechtelijke jeugdzaken met jeugdstrafzaken, waarbij een extra complicatie is dat advocaten daar niet altijd aan (kunnen) meewerken gelet op de verschillende expertises. In veel gerechten worden deze zaken wel binnen één team behandeld. Beslechting van alle civielrechtelijke, strafrechtelijke én bestuursrechtelijke geschillen rond een gezin door één rechter is

Raad voor de
rechtspraak

datum 30 juni 2021
pagina 3 van 5

voorlopig nog slechts een streven in de Rotterdamse pilot Wijkrechtspraak en is nog lang niet uitgekristalliseerd. Los van het al genoemde punt van het (niet-)gelijktijdig lopen van de zaken, is duidelijk dat dit veel vraagt van de organisatie, de rechter en de ondersteuning. Naast de vereiste kennis, affiniteit met het rechtsgebied en ervaring - ook aan de kant van de advocatuur en andere professionele procesdeelnemers- , is het procesrechtelijk op dit moment nog niet haalbaar. Daarvoor zou eerst sprake moeten zijn van een hoge mate van uniformering van het procesrecht dat geldt voor de diverse rechtsgebieden. Daar komt bij dat bij elke zaak rond een gezin weer andere belangen spelen, waar bij de behandeling van een zaak ook recht aan moet worden gedaan (belangen van slachtoffers, positie van belanghebbenden, samenleving etc.).

Het combineren van zaken, met het oog op een gezinsgerichte aanpak, brengt bovendien met zich mee dat stukken in andere dossiers van andere rechtsgebieden geraadpleegd moeten worden. Hierover bestaan in de huidige rechtspraktijk geregeld vragen, die bijvoorbeeld samenhangen met de privacy van de betrokkenen.

De Raad adviseert dan wel (eerst) een duidelijke wettelijke basis te scheppen, zodat duidelijk is hoe ver de bevoegdheid en mogelijkheden van een rechter reiken. Ook zal er aandacht moeten zijn voor de financiering van een dergelijke gecombineerde behandeling van zaken.

In het scenario is sprake van het opleggen van gedwongen maatregelen door de rechter of de burgemeester. Het scenario is daar overigens niet helemaal duidelijk over. De Raad acht het opleggen van gedwongen maatregelen door de burgemeester niet wenselijk als het om kindbeschermingsmaatregelen gaat. Dat is het domein van de rechtspraak. Dat de burgemeester wel een (tijdelijk) huisverbod kan opleggen volgt nu al uit de wet Tijdelijk huisverbod. De bevoegdheid hiertoe hangt echter samen met de verantwoordelijkheid van de burgemeester voor het handhaven van de openbare orde.

- **Positie Raad voor de kindbescherming**

Het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming kent de Raad voor de Kinderbescherming een positie toe in het zgn. Regionaal Veiligheidsteam, samen met de Gecertificeerde Instellingen en Veilig Thuis. De Raad voor de rechtspraak onderkent dat er sprake is van overlap van de verschillende taken van deze instanties en kan het voorstel in die zin volgen. In het toekomstscenario is echter geen aandacht voor de consequenties van deze keuze voor zaken die aan de familie-/kinderrechter ter beslissing worden voorgelegd.

De Raad vraagt met klem aandacht voor het belang van behoud van de onafhankelijke rol van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). De rechter heeft een instantie nodig die vanuit onafhankelijkheid kan adviseren over het kind en het gezin. Hij moet erop kunnen vertrouwen dat onderzoeken en adviezen in een zaak een neutraal karakter hebben. Deze rol wordt in het huidige stelsel vervuld door de RvdK. Als in de toekomst de onderzoek en adviezen afkomstig zijn van een Regionaal Veiligheidsteam, is er sprake van een 'vervuiling' van rollen. Dit zal ten koste gaan van de rechtsbescherming van het kind en de ouders. De rechtsbescherming die in het scenario wordt gezocht

Raad voor de
rechtspraak

datum 30 juni 2021
pagina 4 van 5

in een toetsende rol van een ander Regionaal Veiligheidsteam is naar de mening van de Raad onvoldoende.

De Raad hecht er juist in een decentraal stelsel waarde aan dat de RvdK een landelijke organisatie is. Dit draagt bij aan de rechtseenheid op het gebied van advisering door de medewerkers van de RvdK en het voorleggen van verzoeken m.b.t. kindbeschermingsmaatregelen aan de rechter.

Bovendien komt de acceptatie door de ouders van de beslissingen die over hen worden genomen onder druk te staan. Als de instantie die de opgelegde maatregelen uitvoert dezelfde is als de instantie die verantwoordelijk is voor de onderzoeken en de adviezen aan de rechtbank die tot deze maatregelen hebben geleid, zal dit niet alleen de professionele positie van de adviseur / uitvoerder / hulpverlener ernstig verzwakken, maar zonder meer ook een ongunstig effect hebben op de mate van acceptatie door ouders en hun naasten.

De Raad bepleit gelet op het voorgaande dan ook handhaving van de positie van de RvdK, d.w.z. onafhankelijk van de uitvoerders van maatregelen en van hulpverleners. Het baart de Raad grote zorgen dat in de praktijk al onomkeerbare stappen gezet lijken te worden gezet naar een nieuw stelsel waar de rechtsbescherming en checks and balances onvoldoende zijn.

- **Kind- en gezinsbescherming**

Het toekomstscenario spreekt over 'kind- en gezinsbescherming' en heeft daarmee een bredere strekking dan kindbescherming. De Raad deelt de visie dat dat problemen van een kind bij het opgroeien niet los gezien kunnen worden van de uitdagingen en problemen die de overige gezinsleden ervaren. Bij de uitvoering van een ondertoezichtstelling lopen kinderrechters er regelmatig tegen aan dat alleen aan ouders met gezag schriftelijke aanwijzingen kunnen worden gegeven en er worden te veel beperkingen ervaren ten aanzien van de inhoud. De benadering 'kind en gezin' heeft zowel gevolgen voor de bevoegdheden van de uitvoerder van de maatregel als voor de kinderrechter binnen het kader van de ondertoezichtstelling. Een uitgewerkte visie hierop ontbreekt in het scenario.

- **Samenloop jeugdstrafrecht en civiel beschermingsrecht**

De rol van het jeugdstrafrecht, en het toepassen daarvan op jongmeerderjarigen, is in het toekomstscenario onderbelicht en niet concreet uitgewerkt. In de verschillende fases van het jeugdstrafproces worden interventies ingezet, die ook vanuit het civiele beschermingsrecht kunnen worden ingezet. De samenhang en overlap tussen deze rechtsgebieden is groot en rechtvaardigt om die reden nadere uitwerking in het toekomstscenario.

- **Vaste professionals**

Raad voor de
rechtspraak

datum 30 juni 2021
pagina 5 van 5

Het uitgangspunt is dat de lokale teams die in dit toekomstscenario geschetst worden, een vaste professional als aanspreekpunt voor het gezin krijgen, die hulp en ondersteuning biedt. De voordelen hiervan spreken voor zich. Het hoge verloop van hulpverleners in het algemeen en in het bijzonder gezinsvoogden/jeugdbeschermers is een groot knelpunt van het huidige stelsel (overigens was dat daarvoor niet anders). Anderzijds moet het voor gezinnen duidelijk zijn wanneer vrijwillige hulpverlening overgaat in gedwongen hulpverlening. Door de hulpverlening bij een andere persoon neer te leggen wordt een dergelijke belangrijke overgang gemarkeerd.

Ongeacht voor welk toekomstscenario wordt gekozen, dient er veel aandacht te worden besteed aan het werven en behouden van stevige/stabiele krachten, met de juiste bagage (qua opleiding en ervaring), waarvan op voorhand te verwachten valt dat zij de ‘rit zullen uitzitten’. Dit lijkt helemaal belangrijk met het oog op een ‘ondertoezichtstelling van ouders’ zoals in het toekomstscenario geschetst wordt.

- **Marktwerking GI's**

De Raad juicht het afschaffen van de marktwerking voor de GI's toe. Het uitvoeren van maatregelen van kindbescherming en van jeugdreclassering is het toepassen van overheidsgezag en behoort daarom in het publieke domein te worden gepositioneerd. Wat de Raad betreft hoeft hiermee ook niet gewacht te worden tot een beoogd nieuw stelsel over een aantal jaren in werking treedt, zeker niet gelet op de huidige financiële problemen van GI's en zelfs een faillissement (Briedis).

- **Tot slot**

Bovenstaande reactie betreft een reactie op hoofdlijnen. Bij de verdere uitwerking wordt de rechtspraak graag nauw betrokken. Als het scenario verder is uitgewerkt en mogelijk tot een wetsvoorstel heeft geleid, wordt de Raad graag in de gelegenheid gesteld nader advies uit te brengen.

Hoogachtend,

mr. H. Rappa- Velt,
Lid Raad voor de rechtspraak